

Odrastanje djeteta s jednim roditeljem

Balogović, Zvezdana

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:796180>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ZVJEZDANA BALOGOVIĆ

ODRASTANJE DJETETA S JEDNIM RODITELJEM
Diplomski rad

Pula, studeni, 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ZVJEZDANA BALOGOVIĆ

ODRASTANJE DJETETA S JEDNIM RODITELJEM

Diplomski rad

JMBAG: 0303028958, redoviti student
Studijski smjer: Učiteljski studij

Predmet: Obiteljska pedagogija
Znanstveno područje: Društvene znanosti
Znanstveno polje: Pedagogija
Znanstvena grana: Obiteljska pedagogija

Mentor: doc. dr. sc. Sandra Kadum

Pula, studeni, 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za magistra _____ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu
Jurja Dobrile
u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom

_____

_____

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____

Potpis

_____

SADRŽAJ

1. UVOD.....	7
2. OBITELJ	8
2.1. Mijenjanje obitelji kroz povijest	9
3. ODGOJ	11
4. OBLICI OBITELJI	13
5. NASTANAK JEDNORODITELJSKE OBITELJI	14
5.1. Smrt roditelja.....	14
5.1.1. Gubitak uloge kćeri/sina	15
5.2. Razvod braka	16
5.2.1. Reakcije i problemi kod djece.....	17
5.3. Napuštanje obitelji	18
5.4. Nepoznati roditelj	19
5.5. Dugotrajno odsustvo jednog roditelja	19
6. RODITELJSKA ULOGA	20
6.1. Uloga majke.....	20
6.2. Uloga oca.....	21
7. PROBLEMI SAMOHRANIH RODITELJA	23
7.1 . Sukob partnera.....	23
8. RAZGOVORI S DJECOM.....	25
8.1. Kako razviti blizak odnos i povjerenje.....	25
9. PODRŠKA RODITELJIMA	28
10. PROJEKT KALEIDOSKOP	30
10.1. Ciljevi i aktivnosti projekta	30
10.2. Analiza nastavnih sredstava	31
10.3. Preporuke	33
11. OBITELJSKI ZAKON.....	34
12. INTERVJU.....	38
12.1. Prvi slučaj.....	38
12.2. Drugi slučaj.....	40
12.3. Treći slučaj.....	42
ZAKLJUČAK.....	45

LITERATURA	46
IZVORI.....	47
PRILOZI	48
SAŽETAK.....	49
ABSTRACT.....	50

1. UVOD

Brojne gospodarske i društvene promjene u modernom društvu dovele su nas do situacije u kojoj možemo svjedočiti transformaciji obitelji. Društvene promjene nastupaju naglo te sa sobom donose promjene u svijesti pojedinca, u njegovim stavovima, a posljedice se vide i na području temeljne društvene zajednice - obitelji. Sa sigurnošću možemo potvrditi da je obitelj ostala temeljna društvena zajednica, no neke njene definicije danas se dovode u pitanje upravo zbog činjenice da su se dogodile brojne promjene u strukturi, ali i funkcioniranju obitelji. Te brojne promjene dovele su do toga da se obitelj danas dijeli na tradicionalnu i modernu obitelj.

Model moderne obitelji donio je promjene u funkcioniranju i strukturi obitelji pa se danas sve češće govori o novim oblicima obitelji (izvanbračne veze, binuklearne obitelji, istospolne obitelji, jednoroditeljske obitelji i dr.).

Jedoroditeljska obitelj je sveprisutniji oblik obitelji, a definira se kao obitelj u kojoj nedostaje jedan roditelj. Neki od uzroka nastanka ovakve obitelji su smrt jednog roditelja, razvod braka i napuštanje obitelji od strane jednog roditelja. Svaki od uzroka nastanka jednoroditeljske obitelji dovodi do određenih reakcija i problema kod djece kao i do brojnih nedoumica i teškoća koje se javljaju kod roditelja. Za odgoj djeteta jednako je važna uloga majke i uloga oca, stoga ne iznenađuje činjenica da se kod roditelja često javljaju strahovi kad moraju preuzeti obje uloge.

Iako se sve više govori o raznim oblicima obitelji, te iste obitelji koje se ne uklapaju u tradicionalni model, često nailaze na brojne poteškoće u svakodnevnom životu pa se nameće pitanje dobivaju li one dovoljno podrške od strane društva. S ciljem osvještavanja društva o novim oblicima obitelji u Hrvatskoj je proveden projekt Kaleidoskop. Cilj projekta bio je i dati smjernice donosiocima pravnih propisa kako bi se na tom području stvorila ravnopravnost između raznih oblika obitelji.

Dijete se danas prihvaća kao subjekt s pravima, a država je ona koja treba jamčiti uživanje tih prava. Takva pozicija djeteta utjecala je na obiteljski odgoj koji čini pomak iz privatne u javnu sferu te postaje predmetom javne politike (Maleš, 2012).

U sklopu diplomskog rada, s ciljem što boljeg uvida u život i probleme jednoroditeljskih obitelji, proveden je i intervju u kojemu su sudjelovali samohrani roditelji.

2. OBITELJ

„Obitelj je temeljna institucija društva mada je tradicionalno, legalno i suštinski potpuno privatna stvar svojih članova“ (Janković, 2008)

Iako, naizgled, tako jednostavan i svima dobro znan pojam, mnogo je definicija koje ga opisuju i mnoge se rasprave pokreću upravo zbog njega. Razlog tome je činjenica da su se karakteristike obitelji mijenjale kroz povijest do te mjere da se danas, u literaturi, obitelj dijeli na konvencionalne i nekonvencionalne odnosno tradicionalne i moderne obitelji. Jedno je sigurno, a to je činjenica da je obitelj temeljna društvena jedinica u kojoj se ostvaruje proces odgoja djece. Ona je prva i osnovna životna zajednica i najmanja društvena stanica, a samim time i temeljna ustanova za život svakog društva. Međuljudski kontakti u obitelji su svakodnevni i trajni. U takvom okruženju dijete gradi temelj ličnosti: stječe prve spoznaje i osnovne navike, razvija emocije, uči se ponašanju, gradi etičke stavove, usvaja estetske kriterije te razvija temelje svih ostalih dimenzija ličnosti (Rosić, 2005).

Mnogo je definicija obitelji čiji je broj gotovo nemoguće odrediti s obzirom na to da se njome bave brojna znanstvena i stručna područja kao i autori kroz zaista dugo vrijeme. Tako postoje definicije koje su nastale kao polazišna osnova za neke projekte i kao osnovno gledište nekih znanstvenih područja. Jedna od njih je antropološka definicija koja definira obitelj kao osnovnu ljudsku zajednicu. Iako su, unatoč brojnim promjenama u funkcioniranju i strukturi obitelji, temeljne vrijednosti obitelji ostale iste, one ipak čine neke dotadašnje definicije neadekvatnima.

Kako navode Rosić i Zloković (2002:15, prema D.H. Olson i J. DeFrain (1944)): „Obitelj je dvoje ili više osoba koje zajednički privređuju, dijele intimu i donose zajedničke životne odluke“ , nije više aktualna. Naime polazeći od ove definicije, tradicionalna bi obitelj bila majka, otac i njihova djeca, no to „ne može“ biti i samohrani roditelj.“ Osim samohranog roditeljstva, postoji još oblika obitelji koje ova definicija ne obuhvaća. Sve više se pojavljuju posvojitelske obitelji, obitelji u kojima je samo jedan roditelj biološki, rekonstruirane obitelji (novi brak nakon razvoda), udomiteljske obitelji, višegeneracijske obitelji, izvanbračne obitelji, istospolne obitelji, obitelji u kojima jedan roditelj zbog prirode posla duže vrijeme boravi izvan mjesta stanovanja i dr. (Maleš, 2012).

Upravo zbog različitih oblika obitelji koji se pojavljuju u društvu, gotovo je nemoguće definirati obitelj. Udruga Roda (2017) provela je istraživanje u sklopu projekta Kaleidoskop¹ te je za potrebe istraživanja trebala novu definiciju obitelji koja bi obuhvaćala sve novonastale strukture obitelji. Članovi udruge poslužili su se postojećim zakonima u kojima su opisani koncepti životnog partnerstva te su na osnovu zakona došli do nove definicije koja obitelj definira kao zajednicu koju čine bračni ili izvanbračni drugovi, djeca i drugi srodnici koji zajedno žive, privređuju, ostvaruju prihod na drugi način i troše ga zajedno. Članom obitelji smatra se i dijete koje ne živi u obitelji, a nalazi se na školovanju, do završetka redovitog školovanja, a najkasnije do 29. godine života.” (Udruga Roda , 2017). Ova definicija obuhvaća novonastale oblike obitelji koji aktualnim zakonima još uvijek nisu opisane.

2.1. Mijenjanje obitelji kroz povijest

Kako bi mogli tumačiti i razumjeti definicije obitelji, važno je sagledati kako su se njene karakteristike transformirale kroz povijest. Kao što je već spomenuto, obitelj se dijeli na tradicionalnu i modernu obitelj. Iako evolucija obitelji donosi velik broj promjena, neke su njene funkcije ostale nepromijenjene. Kao osnovne funkcije obitelji navodimo reprodukcijску, osiguravanje ekonomske sigurnosti, održavanje urednih odnosa među svojim članovima, socijalizaciju i emocionalnu podršku. Osim osnovnih funkcija koje ju karakteriziraju od prošlosti pa do danas, obitelj je doživjela brojne promjene u životnom stilu i obiteljskoj strukturi. Na te promjene utjecale su povijesne, socijalne, ekonomske i kulturalne promjene.

Što se tiče funkcioniranja obitelji u prošlosti, tradicionalni model obitelji promatrao se kroz oca kao zaposlenog člana i majku, koja je ostajala kod kuće. Strukturu tradicionalne obitelji činili su otac, majka, djeca te krvni srodnici.

Model moderne obitelji zadržao je strukturu tradicionalnog modela obitelji, no ipak je sa sobom uveo neke novosti pa se tako osim „klasične“ strukture (otac, majka, djeca i krvni srodnici) pojavljuju obitelji razvedenih brakova (binuklearne obitelji), izvanbračne veze i samohrane majke (Rosić i Zloković, 2002).

Obitelj kao jedna od najstarijih ljudskih institucija doživjela je mnoge promjene koje su se reflektirale na promjene životnoga stila i obiteljske strukture. U nastavku

---

¹ Kaleidoskop – Projekt kojega su provele udruga Roda, zajedno s partnerskim ulogama Adopta i Let, s ciljem unapređenja prava djece u različitim obiteljima za tolerantnije i raznovrsno društvo (Roda, 2017).

slijedi tablica sa razlikama u funkciji i strukturi obitelji između tradicionalnih i modernih obitelji (Slika 1.)

STRUKTURA I NEKE TEMELJNE FUNKCIJE OBITELJI	"TRADICIONALNE OBITELJI"	"SUVREMENE OBITELJI"
• VELIČINA OBITELJI	VELIKE OBITELJI S VIŠE DJECE (četvero ili više djece)	MALE OBITELJI S MALIM BROJEM DJECE (jedno ili dvoje djece) OBITELJI BEZ DJECE PO VLASTITOJ ODLUCI
• STRUKTURA OBITELJI	OTAC - MAJKA / DJED - BAKA I DRUGI ČLANOVI RODBINE	OTAC - MAJKA SAMOHRANI RODITELJ (biološki ili nebiološki) RAZVEDENI BRAKOVI BINUKLEARNE OBITELJI MAJKE I IZVANBRAČNA DJECA
• STIL ODGOJA DJECE U OBITELJI	AUTORITARNI	AUTORITATIVNI AUTORITARNI PERMISIVNI
• ODGOJNA FUNKCIJA	ODGOJ DJECE U OBITELJI	TENDENCIJA PREBACIVANJA ODGOJNE FUNKCIJE OBITELJI NA DRUGE OSOBE I INSTITUCIJE
• SOCIJALIZACIJA DJECE	U OBITELJI (nije univerzalno - npr. u Engleskoj i SAD-u su djecu posebno iz viših i srednjih staleža roditelji slali vrlo rano u internate ili koledže).	TENDENCIJA PREBACIVANJA SOCIJALIZACIJSKE FUNKCIJE IZVAN OBITELJI
• SLOBODNO VRIJEME	GOTOVO ISKLJUČIVO U OBITELJI	IZVAN OBITELJI
• BRIGA O EKONOMSKOJ SIGURNOSTI	OTAC -ZAPOSLEN MAJKA - KOD KUĆE	OTAC I MAJKA (NE)ZAPOSLENI POMOĆ MLADIM ČLANOVIMA OD STARIJIH ČLANOVA OBITELJI

Slika 1. Sličnosti i razlike tradicionalnih i modernih obitelji (Rosić i Zloković, 2002)

3. ODGOJ

„Odgoj je najbolje nasljedstvo.“ (Rosić, 2005)

Kao što je spomenuto, obitelj je temeljna društvena jedinica u kojoj se ostvaruje proces odgoja djece. Kako tvrdi Vukasović (1994:39): „Odgoj je proces formiranja čovjeka, izgrađivanja i oblikovanja ljudskog bića sa svim njegovim tjelesnim, intelektualnim, moralnim, estetskim i radnim osobinama. On ima svoje opće, univerzalno, povijesno i individualno značenje. Podjednako je vrijedan u društvenom životu svakog pojedinca, jer omogućuje ljudsko oblikovanje svakog čovjeka, kao što je tijekom povijesti omogućio razvitak ljudskog društva. Odgoj je složeni proces u kome djeluju brojni činitelji, primjenjuju se različite metode i postupci, u skladu sa spoznatim zakonitostima, prihvaćenom svrhom i zadaćama.“

„Odgoj je star jednako kao i čovjek. Od samog početka ljudske povijesti čovjek je aktivno djelovao, usavršavao svoj rad, stjecao iskustva i prenosio ih na nove naraštaje. Zbog toga oni nisu morali počinjati iz početka, nego su nastavljali djela svojih predaka. Ostvaren je kontinuitet generacija u kome je čovjek stalno radio, istraživao, stjecao nove spoznaje, obogaćivao postojeće i ukupan fond ljudskog znanja i umijeća prenosio na mlađe naraštaje.“ (Vukasović, 1994). Vukasović (1994) naglašava kako je glavni smisao odgoja prenošenje prethodnih iskustava čovječanstva (kulture i civilizacije) na nove naraštaje koji nastavljaju djela svojih predaka.

Vukasović je roditeljsku brigu za djecu usporedio sa životinjskom brigom za mladunčad. Tom je usporedbom želio naglasiti kako je roditeljska briga za djecu jednim dijelom uvjetovana biološkom i nagonском naravi jednako kao i kod životinja, no ipak je, s druge strane, svjesna i planirana. Ta namjera je prvo temeljno obilježje odgoja i moguća je samo u ljudskom društvu. Razvitak ljudskog društva ovisi o odgoju, a odgojni proces je uvjetovan društvenim razvitkom. To je uzročno-posljedični odnos koji je obostrano ovisan (Vukasović, 1994).

3.1. Odgojna funkcija obitelji

*„Djeca nikada nisu bila dobra u slušanju odraslih,
ali nikada nisu propustila imitirati ih.“*

(James Baldwin)

Obitelj je samo jedan čimbenik odgoja, no odgoj počinje u obitelji. Obitelj je gnijezdo gdje se rađa novi čovjek i gdje započinje proces njegova ljudskog razvitka i oblikovanja. „U toj prvoj intimnoj obiteljskoj sredini pojavljuju se prva osjetna zapažanja, nastaju prva poimanja i predodžbe o svijetu i životu, formiraju se pojmovi, izgrađuju stavovi, uspostavljaju odnosi, prihvaćaju vrijednosni kriteriji o svemu što je istinito, moralno, dobro, lijepo, humano, pošteno, čovječno“ (Vukasović, 1994).

U obiteljskom domu počinje proces socijalizacije, a malom ljudskom biću potrebna je pomoć obitelji kako bi se razvijalo. Upravo je zbog toga odgojna funkcija obitelji njena najvažnija funkcija. Odgoj u obitelji je međuljudski odnos koji je ispunjen povjerenjem, razumijevanjem, ljubavlju, iskrenošću, željama, nadama, radošću i razočaranjem (Rosić, 2005).

Uvjeti za uspješno odgojno djelovanje su skladni obiteljski odnosi, adekvatan položaj djeteta u obitelji (topla obiteljska atmosfera), zrelost i pedagoška kultura roditelja te sređene ekonomske prilike (osiguravanje prijeko potrebnih uvjeta za život). Kada govorimo o skladnim obiteljskim odnosima, mislimo dakle na stabilnost i ugodnu atmosferu u obitelji. Karakteristike takve atmosfere su smiren, skladan i harmoničan obiteljski život, međusobna ljubav i povjerenje, pravilna raspodjela dužnosti i obveza te dosljednost u njihovu ostvarivanju.

Sa stajališta skladnih obiteljskih odnosa i stabilne obitelji golemu prednost ima potpuna obitelj pred nepotpunom ili zapuštenom obitelji. Potpunu obitelj čine roditelji i djeca, a mogući su i drugi srodnici koji žive u obiteljskom domu. Njene prednosti su veća stabilnost, promatranje odnosa između roditelja, imitiranje roditelja i uživljanje u njihove uloge, sve ono što je potrebno za razvoj djeteta. S druge strane, u jednoroditeljskoj obitelji nedostaju specifične odgojne funkcije roditelja koji nedostaje (Vukasović, 1994).

4. OBLICI OBITELJI

Spomenuto je već da strukturu tradicionalne obitelji čine biološki otac i majka i njihova djeca. Iako je ovaj model još uvijek najzastupljeniji, pojavljuju se i neki novi oblici obiteljske strukture. Niz demografskih pokazatelja u zapadnoeuropskim zemljama ukazuju na strukturne promjene koje dovode do povećanja broja obiteljskih oblika. Stope fertiliteta zabilježile su veliki pad, a dob rađanja prvoga djeteta se sve više odgađa. Osim toga, bilježi se smanjenje broja sklopljenih brakova, a povećava se broj rastavljenih brakova. Stopa razvoda brakova sredinom šezdesetih godina u zapadnim je zemljama iznosila oko 10 posto, osamdesetih oko 30 posto, a na prijelazu stoljeća, u nekim zapadnoeuropskim zemljama, bilježi se razvod svakog drugog sklopljenog braka, dok je broj djece koja se rađaju izvan braka porastao (Raboteg-Šarić, Pećnik i Josipović, 2003).

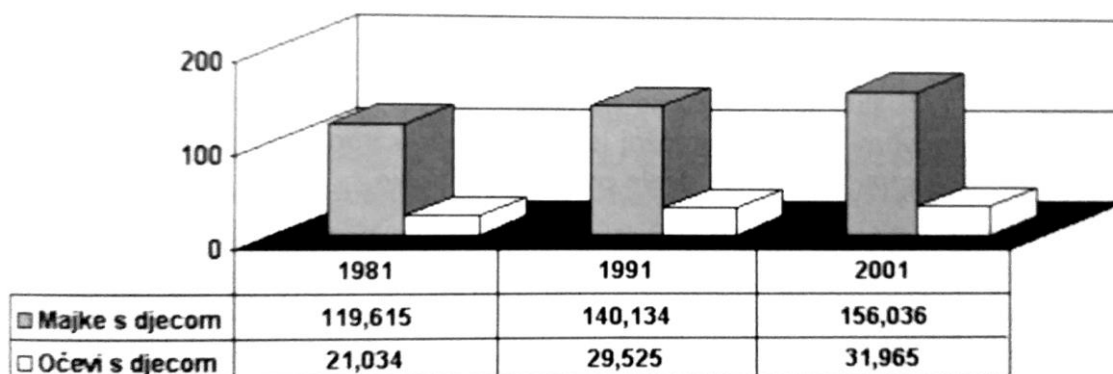
Osim obitelji koju čine biološki otac i majka te njihova djeca, javljaju se posvojiteljske obitelji, jednoroditeljske obitelji, rekonstruirane obitelji (nakon razvoda braka, smrti ili zbog vlastite odluke), proširene obitelji (roditelji, djeca, bake i djedovi), istospolne obitelji, izvanbračne zajednice i sl.

5. NASTANAK JEDNORODITELJSKE OBITELJI

Prema Zakonu o socijalnoj skrbi naziv samohrani roditelj odnosi se na roditelje koji samostalno, bez drugoga roditelja, skrbe o djetetu i uzdržavaju ga.

Jednoroditeljske obitelji mogu postojati od početka kao rezultat osobnog opredjeljenja majke za takav oblik obitelji ili ovisno o drugim razlozima takvima postaju kasnije (Brkić i Jovović, 2016). Osim smrti jednog roditelja i razvoda braka, uzroci odrastanja s jednim roditeljem su napuštanje obitelji od strane jednog roditelja, izvanbračno rođenje, nepoznati roditelj, ali i preseljenje jednog partnera bilo zbog bolesti, posla ili nekog drugog razloga.

Kao što je već spomenuto, novi oblici obitelji su sve prisutniji. Sve je više oblika obitelji koji ne odgovaraju tradicionalnom modelu. Među njima je i jednoroditeljska obitelj. Da broj jednoroditeljskih obitelji raste i u Hrvatskoj, pokazuju i sljedeći podaci (slika 2).

Slika 2. Jednoroditeljske obitelji prema popisima stanovništva u Hrvatskoj (Fišer i sur., 2006)

5.1. Smrt roditelja

Smrt roditelja kao uzrok odrastanja djeteta s jednim roditeljem nedvojbeno je najtraumatičniji događaj u djetetovu životu. Emocionalna nezrelost kao jedna od specifičnosti djeteta, uvelike otežava njegovo žalovanje koje slijedi nakon smrti roditelja, odnosno otežava samo suočavanje sa smrću. Žalovanje se odnosi na psihološku, socijalnu i tjelesnu reakciju na gubitak. Kada govorimo o žalovanju i

suočavanju djeteta sa smrću, u obzir moramo uzeti čimbenike koji na to utječu. Neki od čimbenika su djetetova dob i spol, ali i način na koji je umro roditelj (Bujišić, 2005).

Kada dođe do smrti u obitelji, kod djece se primjećuju neke karakteristične reakcije, no važno je naglasiti da se te reakcije razlikuju od djeteta do djeteta. Iz tog razloga, nema nekog jedinstvenog pravila koje bi govorilo o tome kako će dijete razumjeti smrt, koliko će trajati žalovanje i na kraju krajeva, kako će se priviknuti na smrt roditelja. No, ipak možemo govoriti o nekim karakterističnim reakcijama kao što su razumijevanje smrti u pojedinim razvojnim fazama djeteta, strahu od napuštanja, osjećaju krivnje te radoznalosti vezane uz pojam smrti (Bujišić, 2005).

Svako dijete se razvija postupno, kako intelektualno tako i emocionalno. Sam taj postupni razvoj podrazumijeva i postupno shvaćanje pojma smrti. Djeca do pet godina smrt ne doživljavaju kao konačnu, ne razumiju njen uzrok, a za osobu koja je umrla, očekuju da će oživjeti. Dijete u dobi od pet do deset godina počinje razumijevati što je smrt, ali misli da se umrla osoba može vratiti. Dijete u dobi od devet do dvanaest godina razumije da je smrt vječna i da ćemo svi umrijeti. U ovoj dobi shvaća da ono nije krivo za nečiju smrt. Tinejdžer smrt stavlja u širu perspektivu i shvaća da će smrt utjecati na budućnost obitelji (Brkić i Jovović, 2016).

Još jedna karakteristična reakcija koja nastupa nakon smrti u obitelji je strah od napuštanja. Ako je djetetu umrla majka, ono će se bojati da ne umre i otac. Dijete osjeća da ovisi o roditeljima te se javlja strah vezan uz brigu o njemu samome ako oba roditelja umru (Bujišić, 2005).

Bujišić (2005) navodi kako djeca često osjećaju odgovornost za smrt bliske osobe. Razlog tome je to što su svjesni da kad učine nešto loše (kad su zločesti), nešto loše će im se i dogoditi (bit će kažnjeni). Kad nastupi smrt bliske osobe, djeca razmišljaju na način da su, s obzirom na to da se nešto loše dogodilo (umrla je bliska osoba), oni razlog tome (jer su bili zločesti). Na primjer, neka su djeca jako ljubazna jer imaju grižnju savjesti, dok druga mogu biti neposlušna samo da bi dobila kaznu koju smatraju da zaslužuju. Djetetu treba objasniti da ono nije krivo za smrt bliske osobe te mu pružiti potporu.

5.1.1. Gubitak uloge kćeri/sina

Kada govorimo o identitetu, mislimo na osobni doživljaj samoga sebe. Svi ga imamo od rođenja i polako ga formiramo tijekom života. Kada dođemo na svijet, prva i jedina uloga nam je uloga djeteta, odnosno uloga kćeri ili sina. Gubitak roditelja

predstavlja i gubitak vlastitog identiteta tj. konačan gubitak jedine životne uloge koju imamo od trenutka kada se rodimo. Gubitak roditelja najveći je gubitak i stres koji osoba, bez obzira na godine, može doživjeti. Iz tog razloga, djetetu treba pružiti veliku podršku, a najveća je odgovornost na drugom roditelju. Iako i drugi roditelj proživljava veliku bol, on tu bol ne treba skrivati jer bi takav način ponašanja mogao potaknuti i dijete da prikriva svoje osjećaje, što nije poželjno. (Brkić i Jovović, 2016).

5.2. Razvod braka

Razvod braka najčešći je uzrok nepotpune obitelji. Kada jednoroditeljska obitelj nastane razvodom braka, briga, odgoj i uzdržavanje djece ostaje zajednička odgovornost obaju roditelja. Bitno je za naglasiti da odvojen život ne umanjuje vrijednost ni jednog roditelja. Važno je da roditelji zajedno donose odluke koje se tiču djeteta te da oba roditelja raspolažu svim informacijama o njemu. Djecu ne treba „isključivati“ već naprotiv, ona trebaju veliku uključenost oba roditelja kako bi se osjećala sigurnima i kako bi zadržala djetinjstvo, a ne bila preopterećena problemima roditelja. Pokazalo se da intenzitet emocionalne reakcije djeteta više ovisi o načinu rješavanja sukoba nego o samome razvodu. Upravo zbog toga je važan odnos između roditelja. Djeca roditelja koji se rastaju trebaju sigurnost da će ostati dio obitelji koja ih voli. Rasprave i eventualne svađe između roditelja mogu ugroziti tu sigurnost, no roditelji imaju veliki utjecaj na način na koji će djeca prebroditi razvod. S djecom treba razgovarati iskreno i otvoreno, govoriti im da su jako važni te da ih neće prestati voljeti (Brkić i Jovović, 2016).

Razvod roditelja bolje podnose djeca kojoj je pružena podrška, s kojom se iskreno komunicira i kojoj se pružaju informacije koje ona traže. Ne samo da se radi o tome kako će dijete podnijeti sam razvod, već on može ostaviti dugotrajne posljedice koje se pokazuju tek tijekom djetetova odrastanja. Te posljedice dolaze do izražaja u djetetovom odnosu s drugim osobama ili romantičnim vezama jer razvod utječe na formiranje ideje o braku i obitelji (Brkić i Jovović, 2016).

Reakcije djece na razvod braka ovise o njihovoj dobi, zrelosti, odnosu s roditeljima te o odnosu roditelja prije, tijekom i poslije razvoda, ali i o tome koliko su zadovoljene njihove potrebe u tome razdoblju. Upravo zbog toga, kada se roditelji rastaju djeca trebaju biti zaštićena od sukoba, trebaju kontaktirati s obama roditelja i trebaju unaprijed znati što će se dogoditi. Iz tog razloga, djecu na razvod treba „pripremiti“. Pod pojmom „priprema“ se podrazumijeva najava razvoda, pružanje

podrške, iskrena komunikacija te pružanje svih traženih informacija. Preporučuje se da se predškolska djeca na razvod pripreme jedan ili dva tjedna prije njega, djeca od pet do osam godina jedan ili dva mjeseca, a starija djeca i ranije od toga. Tijekom razgovora, trebaju biti prisutna oba roditelja bez obzira na to koliko je prekid neugodan i težak. Važno je izgledati smireno i samopouzdana kako bi djeci pružili osjećaj sigurnosti i oslonca. Još jedna bitna stvar je ta da, kad se razvod „najavljuje“, treba se razgovarati sa svom djecom istovremeno i to na vrlo jednostavan i razumljiv način. Jednostavan način ne podrazumijeva manjak informacija. Naprotiv, djeci treba pružiti sve potrebne informacije. U te potrebne informacije ne ubrajaju se problemi roditelja već informacije o tome što se događa u obitelji i kako će to na njih utjecati. Bitno je naglasiti kako će se roditelji i dalje brinuti o njima i pružiti im sve što im je potrebno. Osim toga, djecu treba poticati da sama postavljaju pitanja tijekom toga razgovora i pitaju sve što ih zanima.

Djeca često okrivljuju sebe za razvod braka svojih roditelja stoga je vrlo bitno dati im do znanja da za razvod nisu oni krivi. I zadnje, ali ne i manje bitno, nema krivog roditelja. Od velike je važnosti da nijedan od roditelja ne pokazuje da okrivljuje onog drugog. Ono što dijete mora znati da su i poslije razvoda oba roditelja tu za njega i da ga jednako vole, a problemi koje imaju roditelji su svakako ono što ne treba znati (Brkić i Jovović, 2016).

5.2.1. Reakcije i problemi kod djece

Već je spomenuto da reakcije djece na razvod, između ostalog, ovise i o njihovoj dobi. Brkić i Jovović (2016) navode česte reakcije i probleme koji se javljaju kod djece različitog uzrasta.

- Dojenačka dob

Kada se radi o dojenčadi, često se donose krive pretpostavke kao što je ona da su to male bebe koje ne razumiju što se događa oko njih. Ta pretpostavka nekim dijelom i jeste točna, no iako dojenče ne razumije razvod, ono primjećuje promjene u ponašanju roditelja. Kao posljedica, dolazi do promjena u navikama hranjenja ili spavanja, mogu nastati problemi sa stolicom te mogu češće bljuvati, a osim toga, mogu biti razdražljiva te se činiti uplašenima.

- 1 – 3 godine

Djeca ove dobi primjećuju da jedan od roditelja ne živi u kući, ali ne razumiju zašto. Često se ponašaju kao bebe i traže puno pažnje. Mogu iskazivati ljutnju kroz napade bijesa, suprotstavljanje ili povlačenje. Kao posljedica, javljaju se problemi sa spavanjem, hranjenjem i toaletnim navikama.

- Predškolska dob (3 – 7 godina)

Djeca predškolske dobi još uvijek ne razumiju što znači razvod, ali shvaćaju da su njihovi roditelji ljuti i nervozni te da žive odvojeno. Oni vrlo dobro osjećaju gubitak i tugu, a događa se i da okrivljuju sebe. Misle da je do razvoda dovelo njihovo ponašanje. Na primjer, kada su bila kažnjena, zaželjela su da jedan roditelj ode, što se i dogodilo te vjeruju da je to razlog razvoda.

- Školska dob (7 – 12 godina)

Djeca školske dobi počinju shvaćati što znači razvod. Imaju vrlo jak osjećaj gubitka i često se osjećaju prevarena i napuštena. Javlja se strah od još napuštanja, o kvaliteti svog budućeg života i života svojih roditelja. Javlja se i ljutnja na jednog ili oba roditelja, što može rezultirati lošim ponašanjem ili osjećajem srama i samookrivljavanja. Mogu postati vrlo depresivna i razdražljiva, uz osjećaj nezainteresiranosti, bespomoćnosti i manjka koncentracije. Osim navedenog, javljaju se i promjene u hranjenju i spavanju.

- Adolescencija (12 – 19 godina)

Djeca u adolescenciji razumiju što je razvod, ali ga obično ne prihvaćaju. Često su vrlo ljuta, uz osjećaj iznevjerenosti, odbačenosti i srama. Mogu izgubiti samopoštovanje, povjerenje u veze općenito te postati depresivna do te mjere da mogu pokušati samoubojstvo. U odnosu na svoje vršnjake, sklonija su rizičnom ponašanju i pobuni.

5.3. Napuštanje obitelji

Napuštanje obitelji od strane jednog roditelja česta je pojava koja prethodi razvodu braka, iako može trajati i neograničeno dugo bez da dođe do formalnog raskida bračnog odnosa. Ovakve pojave bez procesa razvoda braka su puno složenije i teže za onog supružnika koji ostaje brinuti o zajedničkoj djeci nego za onog koji je razveden. Razlog tome je činjenica da takav roditelj nema pravo na niz oblika pomoći iz različitih područja. Ove situacije nisu složene samo za supružnika koji sam brine o zajedničkoj djeci već i za stručnjake centara za socijalnu skrb jer su

im mogućnosti djelovanja daleko manje nego nakon razvoda braka. Jedan primjer za takvu otežanu situaciju su prihodi člana koji je napustio obitelj koji se računaju kao da su zajednički (Janković, 2008).

5.4. Nepoznati roditelj

Jedan od razloga odrastanja djeteta s jednim roditeljem svakako je i okolnost kada je jedan roditelj nepoznat. Tu ubrajamo situacije u kojima majka ne želi ili ne može, iz različitih osobnih razloga imenovati oca djeteta. Razlog tome može biti razočaranje u partnera, sporne okolnosti začeća, začeće kao posljedica silovanja i slično. Druga mogućnost je ta da je majka unaprijed odlučila roditi dijete i odgajati ga bez oca djeteta odnosno partnera (Janković, 2008).

5.5. Dugotrajno odsustvo jednog roditelja

Neki od razloga dugotrajnog odsustva jednog roditelja su izbjivanje zbog dugotrajnog liječenja izvan boravišta obitelji i izbjivanje zbog služenja zatvorske kazne. U ovim situacijama članovi obitelji su opterećeni zbog teških događanja, a djeca su ta koja najviše pate.

Prvo su izložena stresnim situacijama tijekom samog događanja, što kod njih, ovisno o dobi i o mogućnosti razumijevanja događaja, izaziva teže ili lakše negativne reakcije. Te negativne reakcije potrebno je prevladati, a djeca još nemaju izgrađene mehanizme koji bi im u tome poslužili. Osim stresne situacije samog događaja, djeca i kasnije doživljavaju dodatne traume tako da prisustvuju intenzivnim sukobima koji se odvijaju između roditelja ili članova obitelji. Najgora stvar je ta što ne ostaje sve unutar obitelji. Dijete najčešće doživljava dodatne traume unutar socijalne sredine u kojoj obitelj živi te se nalazi u ponižavajućim situacijama.

Djeca u ovakvim situacijama doživljavaju traume s kojima se teško nose i koje najčešće imaju velike posljedice na njihovo psihosocijalno funkcioniranje ne samo unutar, već i izvan obitelji (Janković, 2008).

6. RODITELJSKA ULOGA

„Uloga roditelja se uči.“ (Rosić, 2005)

Pedagoški kompetentan roditelj se ponaša odgovorno u svojoj roditeljskoj ulozi i uvjeren je u vlastiti odlučujući utjecaj na dijete. On je otvoren za stalno učenje te vješto i kreativno upotrebljava znanja, iskustva i metode. Osim što stalno uči, on kritički promišlja svoje roditeljstvo, unaprjeđuje svoja znanja o roditeljstvu, osvježuje svoje iskustvo te pozitivna iskustva nastoji primjenjivati u novim odgojnim situacijama (Ljubetić, 2012).

Još od doba Sigmunda Freuda, razlikujemo dvije grupe psiholoških uloga, a to su majčinska i očinska. Od te pa i ranije dobi, ostao je vrlo mali broj publikacija koje se bave temom očinske uloge u odgoju djeteta. Razlog tome može biti činjenica da je otac u prošlosti predstavljao muškarca koji se brinuo za financijsku sigurnost svoje obitelji te nije previše sudjelovao u odgoju djeteta dok je majka bila ta koja je brinula o djetetu. Kako se očeva uloga mijenjala od prošlosti pa do danas, tako je sve više članaka i publikacija koji tu ulogu ne umanjuju od majčine. Djetetu treba i otac i majka, čiji odnos i zajednička briga formiraju njegov identitet i razvoj u cjelini. Uloge oca i majke se razlikuju, ali oboje utječu na djetetov razvoj (Cvrtnjak, Miljević Riđički, 2015).

6.1. Uloga majke

*„Na kraju tog velikog i složenog razvoja,
kad dijete postane završen čovjek,
majka mu postaje predmet idealne identifikacije,
poštovanja i razumijevanja.“ (Rosić, 2005)*

Majčinstvo se tradicionalno veže uz podizanje djeteta u ozračju bezuvjetne ljubavi. Njena glavna uloga je da djetetu osigura dovoljnu količinu ljubavi kako bi se ono osjećalo sigurno i kako bi se nesmetano odvijao njegov razvoj. Međutim, majka, kao i otac, mora pokazati određeni autoritet, ali ne onaj vanjski, nametnuti, već onaj

koji proizlazi iz ljubavi. Pojam „majčina ljubav“ karakteriziraju naklonost, nježnost, razumijevanje, intuitivno poimanje djeteta, očitovanje i prihvaćanje (Rosić, 2005).

Majčina uloga utječe na interakciju koju dijete uspostavlja s drugim ljudima u kasnijim fazama života. Značajna je u ostvarenju prijateljskih odnosa pa ako je odnos između majke i djeteta pun razumijevanja i potpore, veća je mogućnost da će dijete isti takav odnos uspostaviti s prijateljem.

6.2. Uloga oca

„Nije teško postati ocem.

Mnogo je teže biti ocem.“ (Rosić, 2005)

Kao što je spomenuto ranije, pojam očinstva drastično se promijenio od prošlosti pa do danas. U prošlosti se pod tim pojmom mislilo na muškarca koji je uzdržavao svoju obitelj, brinuo za njen ugled te provodio disciplinu. Današnja očinska figura mnogo je fleksibilnija i emocionalno dostupnija, a očevi sudjeluju u odgoju znatno više nego prije.

Od dimenzija očeva sudjelovanja spominju se odgovornost vezana uz financijsko uzdržavanje i prisutnost, odnosno direktna uključenost oca u odgoj, ali i njegovu ulogu. Ta uključenost oca pospješuje intelektualni, emocionalni i socijalni razvoj djeteta. U srednjem djetinjstvu utjecaj oca posebno utječe na školsku uspješnost djeteta, dok u adolescenciji na prikladno ponašanje i djetetovu emocionalnu stabilnost.

Brojna su istraživanja pokazala da otac ima velik utjecaj na razvoj djeteta i da nadopunjava majčinu ulogu. Utvrđeno je da su očevi skloniji igri, dok se majke više ističu kod hranjenja i njege djeteta. Bitno je za naglasiti da se očev stil interakcije s djetetom razlikuje od majčinog pa tako na primjer očevi kod igranja s djecom više dodiruju, lupkaju i nose dijete, dok majke djeluju umirujuće. U gotovo svim aktivnostima koje provode sa svojom djecom, očevi postupaju različito od majki (Cvrtnjak, Miljević Riđički, 2015).

Kada se govori o odsutnosti oca, ne misli se samo na fizičku odsutnost već i na njegovu emocionalnu distanciranost od djeteta. Iako među djecom postoje

individualne razlike, istraživanjima je utvrđeno da odsutnost oca ima različite posljedice na dijete s obzirom na njegovu spol.

Poremećaj emocionalnog funkcioniranja, rizično ponašanje i slabiji školski uspjeh, neki su od problema koji se javljaju kod djeteta ako je u odgoju odsutan otac. Kod dječaka se mogu javiti problemi vezani uz stvaranje spolnog identiteta (pretjerana feminizacija), psihosocijalnu prilagodbu (nedruštvenost) i samokontrolu (agresivnost) dok se kod djevojčica u adolescentskoj dobi javlja otežana uspostava kontakata i veza s muškarcima (Cvrtnjak, Miljević Riđički, 2015).

7. PROBLEMI SAMOHRANIH RODITELJA

Kao što je spomenuto, samohrani roditelji preuzimaju obje roditeljske uloge: majčinsku i očinsku. Samim time, nalaze se pod posebnom opasnošću od izolacije od ostatka društva budući da su orijentirani na cjelodnevno pružanje skrbi za dijete ili pak na traženje dodatnih financijskih sredstava za život.

Neki od problema s kojima se susreću samohrani roditelji su: nezaposlenost, nedostatak socijalne podrške, nedovoljna upoznatost s propisima kao i organizacijama koje nude pomoć jednoroditeljskim obiteljima. Osim toga, izloženiji su stresu pa je, u takvim obiteljima, veća mogućnost za lošu komunikaciju s djecom, ali i za nedostatak slobodnog vremena koje mogu provesti s djetetom. Kod djece se može javiti slab uspjeh u školi kao posljedica razvoda ili nedostatka drugog roditelja.

Samohrani roditelji na probleme nailaze i po pitanju države. Veliki problem je njihovo zapošljavanje jer poslodavci znaju njihovo teško usklađivanje radne i obiteljske uloge te se zbog toga ne odlučuju na njihovo zapošljavanje. Osim toga, problem im stvara i birokracija te loši programi potpore države.

Važno je za naglasiti da unutar skupine samohranih roditelja nisu svi nužno ugroženi, niti su ugroženi u ostvarivanju istih prava ili u zadovoljavanju istih potreba. To proizlazi iz činjenice da se svaki roditelj razlikuje po načinima suočavanja s poteškoćama (Fišer i sur., 2006).

7.1 . Sukob partnera

Posljedice na dijete, osim odsustva jednog roditelja, ima i sukob između partnera. Sva djeca nose tragove odnosa sa svojim roditeljima i u tom odnosu stvaraju svijest i mišljenje o sebi. Taj odnos također utječe i na djetetovo samopouzdanje, točnije, sukob dovodi do manjka samopouzdanja kod djeteta. Kad se roditelji razvode, djeca najčešće prisustvuju svađama među njima što dovodi do psihičkih, ali i fizičkih problema.

Kod mlađe djece, javljaju se uglavnom fizički problemi, a neki od njih su: mokrenje u krevet, kakanje u gaće, mucanje, sisanje palca, fizičko povlačenje, grizenje noktiju, „priljepljivanje“, hiperaktivnost, česte infekcije, bolovi u trbuhu, povraćanje, astma i ostali psihosomatski poremećaji. Bolovi u trbuhu kod djece su u 70% slučajeva psihosomatski. Do tih slučajeva dolazi kad su roditelji u sukobu, a

djeca se osjećaju zapostavljeno i boje se da njihove potrebe za ljubavlju i sigurnošću neće biti zadovoljene te njihova tijela odražavaju taj skriveni strah.

Kod starije djece, javljaju se problemi u ponašanju, a neki od njih su: strah od škole, krađa, delinkvencija, provale bijesa, nasilništvo, hvalisanje, odsutnost od kuće, pokušaj da se stalno ugađa roditeljima, problemi s učenjem i slično.

Problemi roditelja u braku, konflikti i razvod povezani su kod djece s depresijom, povlačenjem, smanjenim socijalnim vještinama, agresivnošću, zdravstvenim problemima te slabim školskim ocjenama. U svojoj knjizi „Dijete i obitelj“, Brajša-Žganec spominje Johna Mordechaia Gottmana koji je zajedno sa svojim suradnicima istražio vezu između braka roditelja i emocionalnog i socijalnog razvoja djece. Provedena istraživanja na odraslima koji su doživjeli razvod roditelja pokazuju da su djeca razvedenih roditelja više bila pod stresom nego oni koji razvod nisu doživjeli. Osim stresa, ti ispitanici su spomenuli i manjak zadovoljstva i više anksioznosti. Kad se roditelji razvode, misle da je za dijete najbolje da bude negdje sa strane odnosno da što manje zna, no za dobro obiteljsko funkcioniranje autori ovih istraživanja naglašavaju važnost izražavanja emocija u braku, uključujući i one nepoželjne kao što su neslaganje i ljutnja (Brajša-Žganec, 2003).

8. RAZGOVORI S DJECOM

Kao što je već spomenuto, s djecom treba razgovarati o obitelji; o tome kako je ona nastala i što se u njoj događa, jer je to jedan od uvjeta za odrastanje i stvaranje slike o sebi.

Ti se razgovori ponavljaju tijekom godina i, ovisno o djetetovoj dobi, vode se na različite načine. Razgovaranjem s djecom, pomažemo im da upoznaju i prihvate istinu o svojoj obitelji. Ako zanemarimo razgovore, ostavljamo prazan prostor koji mogu popuniti dječja mašta i uvrede druge djece, što onda ostavlja trajne posljedice. Razgovor također pomaže djeci da bolje razumiju međuljudske odnose te da nauče izražavati svoje ideje, imenovati osjećaje i razvijati odnose s drugima. Dijete komunikacijom uspostavlja i norme ponašanja, gradi vlastiti sustav vrijednosti i razvija svoja očekivanja i ideje o sebi, obitelji pa i svijetu.

U razgovoru s djecom nema točnih i netočnih odgovora na pitanja jer je svaka obitelj drugačija. Ono što je najbitnije je način na koji pričamo s djetetom; vrlo je važno koristiti pozitivan rječnik, zauzeti dobar govor tijela te unutarnji stav o onome što smo odlučili reći. (Brkić i Jovović, 2016).

Osim činjenice da s djecom treba razgovarati o svemu, bitno je za naglasiti da tijekom razgovora roditelji trebaju biti iskreni. Iskrenost dovodi do realističnog razmišljanja kod djece, a ono je bitno da se suoče sa stvarnošću, onakvom kakva ona jest te da na nju reagiraju odgovarajućim ponašanjem.

Mnogi roditelji, želeći najbolje za svoju djecu te u nastojanju da ih zaštite od okrutne stvarnosti, čine upravo suprotno te djecu potiču na samozavaravanje. Djecu ne treba štiti od stvarnosti, već se ona s njom moraju suočiti. Najbolji način na koji ćemo dijete naučiti kako da se suoči sa stvarnošću je taj da im objasnimo situaciju i na vlastitom primjeru pokažemo da se ne plašimo teškoća te da smo sposobni suočiti se s najtežim okolnostima i pronaći rješenje. Tako im poručujemo da i oni mogu učiniti isto (Shapiro, 1997).

8.1. Kako razviti blizak odnos i povjerenje

Da bi s djetetom razvili blizak odnos i povjerenje, vrlo je važno pružiti mu osjećaj sigurnosti i zaštite te mu na razumljiv način objasniti sve što se događa. U nastavku slijede smjernice za razvijanje bliskog odnosa i povjerenja.

- Dosljedno pokazivanje da vam je dijete važna osoba u životu pozitivno doprinosi tomu kako ono vidi sebe
- Započinjanje razgovora o razvodu ili gubitku roditelja u vašem domu i pripremanje djeteta i sebe na pitanja koja dolaze iz okoline
- Istina prilagođena dobi djeteta pri čemu je važno ne uskraćivati djetetu informacije i ne mijenjati i jer svaka neistinita informacija kasnije može rezultirati nepovjerenjem
- Slušanje djetetovih pitanja i odgovaranje na njih, kao i davanje do znanja da je u redu razgovarati o svemu što dijete zanima
- Davanje pozitivnog primjera iskazivanja emocija
- Briga o osjetljivim trenucima kao što su rođendani ili blagdani koji za dijete mogu predstavljati teške dane
- Pravo na povjerljivost podataka odnosi se na odgovornost čuvanja djetetove životne i obiteljske priče. Kada odraste, dijete će samo odlučivati o tome na koji način i u kojoj mjeri će dijeliti informacije o svojoj intimi (Brkić i Jovović, 2016).

8.2. Smjernice za razgovor

U brošuri „Moja jednoroditeljska obitelj“ (Brkić i Jovović, 2016), nalaze se neke smjernice za razgovor s djetetom kad se radi o razvodu ili gubitku jednog roditelja u obitelji.

- Razgovarajte od trenutka kada dođe do razvoda ili do gubitka jednog roditelja. Prije razgovora s djetetom, vježbajte priču u sebi i zamišljajte koja pitanja bi vam dijete moglo postaviti.
- Razgovore prilagodite dobi djeteta. Ako je dijete u ranijoj dobi, pomoći mogu slikovnice, crtani filmovi ili pričanje priča
- Iskrenost i istina su ključni.
- Razgovarajte često. Od velike je važnosti stvoriti osjećaj spremnosti za razgovor kada god to dijete poželi.
- Ako dijete ništa ne pita, ne znači da je nezainteresirano. Pronađite način da stvorite situaciju za razgovor.
- Pomozite djetetu da izrazi svoje osjećaje. Djeca ponekad ne znaju prepoznati svoje osjećaje i reći što ih je prouzrokovalo stoga im treba pomoći da se izraze.

To se kod male djece radi kroz crtanje ili igranje s lutkama, a kod starije pričanjem vlastite priče ili dnevnika ili pak razgovor sa stručnim osobama.

- Podrška je iznimno važna.
- Pravo na privatnost informacija. Dok je dijete malo, roditelji odlučuju koliko informacija žele dijeliti i s kime, a kasnije dijete o tome samo odlučuje, no važno je dijete naučiti kako odgovarati na pitanja i komentare okoline.

9. PODRŠKA RODITELJIMA

Samohrani roditelji podršku često traže u ljudima koji su u sličnim situacijama kao oni sami. Vrlo je ohrabrujuće čuti tuđa iskustva, a korisno je pronaći neka nova rješenja problema. Postoje brojne grupe podrške za samohrane roditelje kojima je cilj druženje i razmjena iskustava među samohranim roditeljima. Samohrani roditelji su u mogućnosti podijeliti svoje iskustvo s drugim ljudima i vidjeti tuđa iskustva u različitim grupama te sudjelovati u grupnim radovima².

Neke od prednosti sudjelovanja u grupama su spoznaja pojedinaca da nisu jedini s nekim problemom, to što mogu podijeliti svoje probleme s drugima te se tako rasteretiti, činjenica da pojedinci uče jedni od drugih te se podupiru i potiču u rješavanju problema. Još jedna bitna stavka je zadovoljavanje potrebe za pripadanjem i prihvaćanjem.

Radi se o obrazovnim grupama u kojima je voditelj stručnjak, točnije, socijalni radnik, psiholog ili socijalni pedagog. Svi oni znaju teoriju i praktične primjene pa roditelji od njih uče, a ta naučena znanja primjenjuju kod kuće. Taj grupni rad može se odvijati u centrima za socijalnu skrb, udrugama, školama, vrtićima i dr. U nastavku slijede neke od obrazovnih grupa koje može pohađati samohrani roditelj:

- Grupe za osobni rast i razvoj

Tu spada, na primjer, grupa samohranih roditelja koji imaju zajedničku malodobnu djecu nad kojom ostvaruju roditeljsku skrb, a razvod je bio uzrokovan različitim stilom odgoja majke i oca. Nekvalitetna komunikacija između partnera te različiti stilovi odgoja, mogu biti jednim od razloga rastave. U ovoj grupi samohrani roditelji mogu raspravljati o stilovima odgoja, dobiti povratne informacije o svom ponašanju, igrati različite uloge i pokušavati s novim stilovima ponašanja. Takvo iskustvo može poboljšati odnos između bivši bračnih partnera.

---

² Grupni rad - aktivnost male skupine ljudi usmjerena cilju čija je svrha zadovoljavanje različitih potreba članova, rješavanje njihovih problema i osnaživanje za djelotvornije suočavanje sa životnim poteškoćama i izazovima (Ajduković, 1997).

- Grupe za osobnu promjenu u užem smislu

Na primjer, grupa samohranih očeva koji su zlostavljali svog bivšeg bračnog partnera i djecu. Cilj ove grupe je promijeniti neželjeno ponašanje roditelja. Često je uloga voditelja da pozornost usmjeri na samo jednog člana grupe i njegove specifične potrebe kako bi iz tog iskustva učili svi.

- Socijalizacijske grupe: grupe za učenje socijalnih vještina, grupe za slobodno vrijeme i rekreaciju

Vrlo su pogodne za jednoroditeljske obitelji. To su grupe za ljude koji imaju probleme u uspostavljanju zadovoljavajući socijalnih odnosa. Djeca mogu naučiti primjere nenasilnog rješavanja sukoba i osmišljavati kvalitetno provođenje slobodnog vremena, a roditelji mogu naučiti primjenjivati pravila aktivnog slušanja i načine upoznavanja i komuniciranja.

- Grupe za podršku

To su grupe gdje roditelji podupiru jedni druge jer se nalaze u sličnim, teškim životnim situacijama. Prilagodba novonastaloj situaciji je neizbježna ako želimo daljnji normalan razvoj obitelji, a u tome nam mogu pomoći iskustva drugih i njihovi načini suočavanja s ovakvim situacijama.

- Grupe za samopomoć i uzajamnu podršku

Ovakve grupe bitno se razlikuju od prethodnih. Razlika je u tome što u ovakvim grupama voditelj nije stručnjak već je to osoba koja osobno poznaje problem grupe. Ovakve grupe nastale su kao posljedica manjka podrške od institucija i stručnjaka.

Obilježja grupa za samopomoć i uzajamnu podršku su: naglasak na grupi kao izvoru međusobne podrške (ostvaruje se kroz pričanje „cijele priče” u okruženju prihvaćanja) i međusobno dijeljenje savjeta pri čemu je naglasak na tome da među članovima imaju one koje mogu „ponuditi” kao uspješne modele ostalima. Osim toga, često provode akcije usmjerene prema javnosti, s ciljem osiguravanja bolji stručnih usluga ili promjena zakona (Fišer, Marković, Radat i dr., 2006).

10. PROJEKT KALEIDOSKOP

Ranije spomenuti projekt Kaleidoskop, projekt je koji je nastao kao odgovor na ignoriranje postojanja obitelji različitih struktura u zakonskim odredbama. Projekt je, u vremenskom razdoblju od 04.11.2015. do 04.05.2017., provela udruga Roda, s partnerskim udrugama LET (Udruga za unapređenje kvalitete življenja) i ADOPTA (Udruga za potporu posvajanju) i suradnikom Zagreb Pride.

10.1. Ciljevi i aktivnosti projekta

Opći cilj projekta bio je unaprijediti zaštitu ljudskih prava jednoroditeljskih i posvojiteljskih obitelji te životnih partnerstva s djecom i njihov pristup njihovim pravima. Ostali ciljevi bili su osigurati primjenu ljudskih prava jednoroditeljskih i posvojiteljskih obitelji te životnih partnerstva s djecom i povećati svijest građana, jednoroditeljskih i posvojiteljskih obitelji o pravima i potrebama djece.

Aktivnosti projekta:

- Zagovaranje poboljšanja prava djece u različitim obiteljima kroz razvoj preporuka za njihovo primjenjivanje.
- Izgradnja kapaciteta volontera, organizacija civilnog društva i javnih institucija usmjerenih na poboljšanje prava djece u različitim obiteljima putem programa obuke „Sve obitelji su jednake u svojoj različitosti“.
- Edukacija i podrška jednoroditeljskih i posvojiteljskih obitelji te životnih partnerstava s djecom u zaštiti i ostvarivanju njihovih prava.
- Podizanje svijesti o ljudskim pravima jednoroditeljskih i posvojiteljskih obitelji te životnih partnerstava s djecom putem javnih kampanja.

U uvodu publikacije, Roditelji u akciji – Roda ukazuju na problematiku prihvaćanja različitosti kada je riječ o obitelji te pojašnjavaju kako je, za većinu stanovnika Republike Hrvatske, obitelj zajednica koju čine djeca i njihovi biološki roditelji. Navode kako su, unatoč toj „definiciji“, neke obitelji mnogobrojne, dok neke pak čine samo dijete i jedan roditelj, u nekim su obiteljima svi članovi iste boje kože, a u nekima različite. U nekim obiteljima djeca imaju poočima i pomajku, neka imaju biološke roditelje, a neka djeca imaju dvije mame ili/i dva tate. Neka su djeca posvojena, druga su udomljena, a neka imaju braće i sestre, dok su druga jedinci i

jedinice. U nekim su obiteljima roditelji različitoga spola, u nekima istoga. Tvrde da kakva god bila obitelj po obliku, broju članova i boji kože, za dijete je ona najljepše i najbolje mjesto na svijetu ako mu pruža sigurno okruženje u kojemu se članovi obitelji podržavaju i vole.

U publikaciji je analizirano međunarodno pravo odnosno opisano nekoliko međunarodnih dokumenata. Nakon opisanih međunarodnih konvencija koje su, po pravnoj snazi, iznad zakona Republike Hrvatske, opisano je unutarnje zakonodavstvo odnosno Ustav RH, zakoni (Obiteljski zakon, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji...). Analiza zakonodavstva dovela je do zaključka da se u većini propisa vodi računa o različitim oblicima obitelji, no, kako kažu iz udruge „Roda”, još uvijek postoji prostor za napredak.

Tijekom projekta su, za institucije i za organizacije civilnog društva, održani treninzi pod nazivom „Sve obitelji su jednake u svojoj različitosti – kako štititi i zagovarati prava djece i roditelja u različitim obiteljima”. S ciljem jačanja zagovaračkih kapaciteta organizacija civilnog društva održana je radionica „Zagovaranje za javne politike” koju su osmislili i proveli članovi Centra za mirovne studije na kojima su uz Adoptu, LET, Rodu i Zagreb Pride sudjelovali i predstavnici/ce novoosnovane udruge Dugine obitelji.

U okviru projekta, nastala su tri vodiča za roditelje kako bi ih potaknuli i olakšali im razgovore s djetetom o tome kako je nastala njihova obitelji i po čemu se razlikuje od ostalih obitelji. To su Moja jednoroditeljska obitelj, Moje posvojiteljska obitelj i Moja dugina obitelj.

U ovoj publikaciji, osim pravnih okvira, analizirani su obrasci u javnim ustanovama kojima se roditelji najčešće obraćaju kako bi ostvarili neka svoja prava te nastavni materijali za prva četiri razreda osnovne škole s ciljem sastavljanja preporuke namijenjene donosiocima odluka, čije bi usvajanje, kako kažu iz udruge Roda, zasigurno dovelo do institucionalnoga unapređenja prava različitih obitelji. U analiziranim formularima, u području socijalne skrbi, najviše ima riječi o tradicionalnoj obitelji, dok se samo u jednom slučaju pojavljuje istospolna obitelj.

10.2. Analiza nastavnih sredstava

Analizom udžbenika i ostalih nastavnih sredstava obuhvaćen su udžbenici prirode i društva, matematike, hrvatskoga i engleskoga jezika od prvoga do četvrtoga razreda. Budući da je jedinica analize bila nastavna jedinica, što je prema

Udžbeničkom standardu temeljna jedinica udžbenika, svaka nastavna jedinica ima i tekstualni i slikovni sadržaj, pa je analizirana s obzirom na tekst i sliku.

Analizirajući sadržaj udžbenika i radnih bilježnica iz engleskog jezika, vidljivo je da se obitelj spominje, ali samo kao tradicionalan model, s jasno navedenim ulogama oca, majke i djece kad se govori o užoj obitelji, s bakom i djedom kad se govori o široj obitelji. Ipak, uvidom u radne bilježnice, vidljivo je da postoje zadaci otvorena tipa u kojima učenici trebaju nacrtati članove svoje obitelji što znači da mogu nacrtati članove bez obzira u kojem obliku obitelji žive.

U nastavnom planu i programu za hrvatski jezik obitelj se ne navodi kao obrazovni cilj no uočena je njena zastupljenost u sadržajima. Od svih oblika obitelji pojavljuje se samo tradicionalan model uže i šire obitelji. Uočeni su slučajevi pojavljivanja jednog roditelja s djetetom no kontekst ne dopušta zaključivanje o obliku obitelji. Unatoč tome, u radnim bilježnicama mnogo je zadataka otvorena tipa te, iako oni ne navode izravno različite oblike obitelji, djeca koja žive u jednoroditeljskim i posvojiteljskim obiteljima ili u obiteljima životnoga partnerstva s djecom, mogu davati odgovore na te zadatke prikazujući obilježja i uloge članova obitelji u kojima žive.

U udžbeniku iz prirode i društva za prvi razred, pronađene su dvije slike obitelji koje bi odgovarale opisu jednoroditeljske obitelji. Na slikama su prikazani otac s dvoje djece i majka s dvoje djece. U udžbenicima i radnim bilježnicama za drugi razred, obitelj se prikazuje u tradicionalnom modelu, no unatoč nedostatku različitih oblika obitelji, uočene su sljedeće tvrdnje: Nekim obiteljima nedostaje jedan član te Neke obitelji ne žive zajedno. To ne znači da se ne vole. Ove tvrdnje ipak ukazuju na to da u stvarnosti obitelji nisu nužno onakve kako su prikazane u udžbeniku. U udžbenicima za treći razred zastupljen je samo tradicionalni model obitelji. Kao i kod ostalih predmeta, u radnim bilježnicama su zamijećeni zadaci otvorena tipa, što otvara prostor učenicima da pišu o obiteljima koje ne zadovoljavaju tradicionalan model.

U odnosu na ostala tri do sada opisana predmeta razvidno je da je u gradivu iz matematike obitelj neznatno zastupljena, a kada je zastupljena, zadovoljava kriterije tradicionalne obitelji.

S obzirom na sve navedeno, možemo zaključiti kako je u svim nastavnim udžbenicima i radnim bilježnicama naglasak na tradicionalnoj obitelji. Unatoč tome, primijećeni su brojni zadaci otvorenoga tipa u radnim bilježnicama koja ipak daju prostora za izražavanje, no u takvim slučajevima važnu ulogu ima učitelj koji moraju

dati prostora učeniku da se izrazi i da na primjeren način opiše svoju obitelj, ako zadatak tomu nije prilagođen (npr. ako dijete živi u jednoroditeljskoj obitelji s ocem, a u zadatku se traži da opiše majku).

10.3. Preporuke

Imajući u vidu spoznaje proizašle iz ovoga projekta, formulirano je nekoliko skupina preporuka namijenjenih različitim dionicima obrazovnoga sustava. U nastavku slijede neke od preporuka:

- 1) Preporuke namijenjene donosiocima javnih obrazovnih politika i državnim institucijama: Opisati i objasniti obitelji koje se međusobno razlikuju svojom strukturom i uvesti ishode učenja o različitim oblicima obitelji (preporuka radnoj skupini za provedbu Cjelovite kurikularne reforme), uvesti programe izobrazbe učitelja ravnatelja i stručnih suradnika za rad sa strukturalno različitim obiteljima i s djecom koja žive u takvim obiteljima (preporuka Agenciji za odgoj i obrazovanje).
- 2) Preporuke namijenjene autorima udžbenika: U svim nastavnim sredstvima treba opisati i na razumljiv način objasniti da postoje različite strukture obitelji, u pitanjima i zadacima u svim nastavnim sredstvima uvesti uputu učenicima da budu slobodni u opisivanju obitelji, neovisno o tome u kakvoj obitelji žive.
- 3) Preporuke namijenjene organizacijama civilnog društva: Kontinuirano ulagati zagovarački napor u uključivanje strukturalno različitih obitelji u obrazovne materijale te provoditi programe izobrazbe za učitelje o strukturalno različitim obiteljima.
- 4) Preporuke za ravnatelje, učitelje i stručne suradnike: Kontinuirano se usavršavati i obrazovati o različitim oblicima obitelji te ulagati dodatne napore u rad s učenicima koji žive u obiteljima koje odudaraju od njezina tradicionalnog oblika, kao i u rad sa strukturalno različitim obiteljima, kontinuirano pratiti obrazovne politike i sudjelovati u javnim raspravama te predlagati poboljšanja potrebna u odgojno-obrazovnome sustavu za učenike koji žive u strukturalno različitim obiteljima (Udruga Roda, 2017).

11. OBITELJSKI ZAKON

Jednoroditeljskim obiteljima, osim grupa za podršku i raznih projekata koje ih podržavaju, potrebna je i pravna zaštita. Pravna zaštita obitelji je vrlo široko područje prava i obaveza koje dijelom propisuje i provodi pravni sustav, a dijelom ga određuje sustav vrijednosti svakog društva. Kod nas se ona određuje kroz Obiteljski zakon, Zakon o socijalnoj skrbi i dr. Obiteljsko pravna zaštita obuhvaća najveći dio poslova vezanih uz brigu i skrb za obitelj u socijalno zaštitnoj potrebi. Tom zaštitom obiteljima se pružaju oni oblici pomoći kojima se osigurava zadovoljavanje osnovnih potreba koje te obitelji nisu u stanju zadovoljiti zbog raznih osobnih teškoća, društvenih i drugih kriza (Janković, 2008).

Obiteljskim zakonom uređuju se brak, izvanbračna zajednica žene i muškarca, odnosi roditelja i djece, mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, posvojenje, skrbništvo, uzdržavanje, obvezno savjetovanje i obiteljska medijacija te postupci u vezi s obiteljskim odnosima i skrbništvom. Novi obiteljski zakon stupio je na snagu 01.11.2015. Sljedeći članci samo su neki od članaka u Zakonu koji se odnose na zaštitu prava i dobrobiti djeteta.

PRVI DIO UVODNE ODREDBE

Članak 5.

(1) Sudovi i javnopravna tijela koja vode postupke u kojima se izravno ili neizravno odlučuje o pravima djeteta moraju ponajprije štiti prava djeteta i njegovu dobrobit.

(2) Dijete ima pravo ostvarivati osobne odnose s oba roditelja, osim ako je to u suprotnosti s djetetovom dobrobiti.

DRUGI DIO BRAK

Članak 50.

(3) Muž nema pravo na tužbu radi razvoda braka za vrijeme trudnoće žene te sve dok njihovo dijete ne navrší godinu dana života.

Članak 53.

Ako bračni drugovi ne sastave plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi koji sadrži sporazum o tome s kojim će roditeljem dijete stanovati i način ostvarivanja roditeljske skrbi, ostvarivanju osobnih odnosa djeteta i roditelja s kojim dijete neće stanovati i visini uzdržavanja djeteta, odluku o tim pitanjima sud će po službenoj dužnosti donijeti u postupku radi razvoda braka pokrenutog tužbom.

Članak 54.

(1) Bračni drugovi koji imaju zajedničko maloljetno dijete dužni su prije pokretanja sudskog postupka radi razvoda braka sudjelovati u obveznom savjetovanju sukladno odredbama članka 321. do 328. ovoga Zakona.

Članak 56.

(1) Ako bračni drugovi imaju zajedničko maloljetno dijete, povodom tužbe radi razvoda braka mogu predložiti:

1. s kojim će roditeljem dijete stanovati i način ostvarivanja roditeljske skrbi
2. ostvarivanje osobnih odnosa djeteta i roditelja s kojim dijete neće stanovati i
3. visinu uzdržavanja djeteta.

TREĆI DIO PRAVNI ODNOSI RODITELJA I DJECE I MJERE ZA ZAŠTITU PRAVA I DOBROBITI DJECE

Članak 67.

(1) Ako prigodom upisa djeteta u matricu rođenih nema podataka o djetetovu ocu, matičar će upoznati majku s pravom djeteta da zna tko mu je otac i s postupcima koji se mogu poduzeti radi ostvarivanja toga prava.

Članak 74.

Troškove nastale trudnoćom i porodom izvanbračnog djeteta namiruju majka i otac u skladu sa svojim imovinskim mogućnostima.

Članak 84.

(3) Dijete ima pravo živjeti sa svojim roditeljima, a ako roditelji žive razdvojeno, dijete ima pravo na roditeljsku skrb obaju roditelja.

Članak 95.

(1) Roditelj koji ne stanuje s djetetom ima pravo i dužnost ostvarivati osobne odnose s djetetom, osim ako mu je to zabranjeno ili ograničeno sudskom odlukom.

(2) Roditelj koji stanuje s djetetom ima dužnost i odgovornost omogućivati i poticati ostvarivanje osobnih odnosa djeteta s drugim roditeljem.

Članak 104.

(1) Roditelji imaju pravo i dužnost ravnopravno, zajednički i sporazumno ostvarivati roditeljsku skrb.

Članak 105.

(1) Jedan roditelj samostalno ostvaruje roditeljsku skrb potpuno, djelomice ili u odnosu na odlučivanje o određenom bitnom pitanju u vezi s djetetom uz istodobno

ograničavanje drugog roditelja na ostvarivanje roditeljske skrbi u tom dijelu samo na temelju sudske odluke u skladu s djetetovom dobrobiti.

Članak 110.

(1) Roditelji, bez obzira na to ostvaruju li roditeljsku skrb zajednički ili samostalno, imaju pravo samostalno donositi svakodnevne odluke u vezi s djetetom za vrijeme kad se dijete nalazi kod jednoga od njih.

(2) Roditelji su dužni međusobno poštovati roditeljsku samostalnost u donošenju odluka iz stavka 1. ovoga članka i roditeljski autoritet u vrijeme kad se dijete nalazi kod drugog roditelja.

(3) U hitnim slučajevima, kad prijete neposredna opasnost za dijete, svaki od roditelja ima pravo, bez suglasnosti drugog roditelja donijeti odluke o poduzimanju nužnih radnji u skladu s djetetovom dobrobiti i o tome u najkraćem mogućem roku obavijestiti drugog roditelja.

Članak 111.

(1) Roditelji su dužni, bez obzira na to ostvaruju li roditeljsku skrb zajednički ili samostalno, međusobno razmjenjivati informacije o očuvanju djetetova zdravlja i dosljednosti u odgoju te informacije u vezi sa školskim i izvanškolskim obvezama djeteta. Razmjena informacija mora biti jasna, brza i usmjerena isključivo na dijete.

ŠESTI DIO UZDRŽAVANJE

Članak 288.

(1) Roditelji su prvi dužni uzdržavati svoje maloljetno dijete. Radno sposoban roditelj ne može se osloboditi dužnosti uzdržavanja maloljetnog djeteta.

Članak 305.

(4) Otac izvanbračnog djeteta dužan je uzdržavati djetetovu majku za vrijeme trajanja trudnoće, ako ona nema dovoljno sredstava za život.

Članak 310.

(1) Roditelj s kojim dijete stanuje svoj udio u obvezi uzdržavanja djeteta ispunjava kroz svakodnevnu skrb o djetetu, a roditelj koji ne stanuje s djetetom obvezu uzdržavanja djeteta ispunjava zadovoljavanjem materijalnih potreba djeteta u obliku novčanog uzdržavanja.

(2) Svakodnevna skrb o djetetu smatra se jednakovrijednom zadovoljavanju materijalnih potreba djeteta u obliku novčanog uzdržavanja.

Članak 311.

(2) Ukupne materijalne potrebe djeteta određuju se prema životnom standardu roditelja koji ima obvezu plaćanja uzdržavanja.

Članak 313.

(1) Ukupne mogućnosti roditelja obveznika uzdržavanja koje sud utvrđuje u parničnom postupku odnose se na prihode i imovinsko stanje roditelja koji ima obvezu plaćati uzdržavanje u vrijeme kad se uzdržavanje određuje.

(2) Roditelj koji ima obvezu plaćati uzdržavanje za dijete dužan je prikazati ukupne neto prihode u koje ulaze sva stalna i privremena novčana primanja.

(3) Ako procijeni da je to potrebno, sud može od Ministarstva financija – Porezne uprave, Ministarstva unutarnjih poslova, Ministarstva obrane, Središnjeg registra osiguranika, Financijske agencije i drugih fizičkih i pravnih osoba zatražiti podatke kojima raspolažu uz odgovarajuću primjenu odredbi Ovršnog zakona.

Članak 314.

(1) Ministar nadležan za poslove socijalne skrbi odlukom će jednom godišnje, a najkasnije do 1. travnja tekuće godine odrediti minimalne novčane iznose koji predstavljaju minimum iznosa ukupnih materijalnih potreba za mjesečno uzdržavanje maloljetnog djeteta u Republici Hrvatskoj, koje je dužan platiti roditelj koji ne stanuje s djetetom.

12. INTERVJU

Nikić (1988, prema Škarić 1982), intervju definira kao posebnu vrstu razgovora po tome što dva sugovornika imaju jasno podijeljene uloge: jedan sugovornik postavlja pitanja, a drugi odgovara na ta ista pitanja s naglaskom na to da osoba koja provodi intervju unaprijed oblikuje pitanja i formira njihov raspored.

U sklopu diplomskog rada, proveden je intervju s ciljem što cjelovitijeg prikaza problematike jednoroditeljskih obitelji. U intervjuu su sudjelovali samohrani roditelji (3) koji su dali odgovore na 13 opisnih pitanja koja se odnose na samohrano roditeljstvo. U nastavku slijede pitanja koja su im postavljena, a nakon toga odgovori koje su dali (3 slučaja). Vidi prilog na stranici 48.

12.1. Prvi slučaj

1. Opis slučaja: dob, spol, broj djece, dob i spol djece, zaposlenje, uvjeti stanovanja.

Prva ispitanica ima 40 godina i žensko dijete starosti 4 godine. Zaposlena je te s kćerkom živi u vlastitoj kući.

2. Kako je došlo do toga da ste postali samohrani roditelj? Kako ste se osjećali?

U slučaju prve ispitanice, do samohranog roditeljstva došlo je pri samom rođenju djeteta kad njen partner nije pristao na vjenčanje te je odbio prihvatiti skrb o djetetu. Za ispitanicu je to bilo teško i tužno iskustvo, praćeno nadom da će otac djeteta s vremenom prihvatiti dijete.

3. Sada kad razmišljate o sebi kao samohranom roditelju, što Vam je najteže? Što mislite, kako bi se ta najveća poteškoća mogla riješiti? Što društvo može učiniti?

Za ovu samohranu majku najveće poteškoće su nedostatak podrške te razgovor s djetetom, odnosno teškoća kod objašnjavanja gdje je otac. Smatra da bi za rješavanje ovih poteškoća trebalo biti dostupno više raznih oblika psihološke pomoći (udruge, savjetovališta), kako za roditelje, tako i za djecu.

4. Prema Vašem iskustvu, ima li dobrih strana samohranog roditeljstva? Što Vam predstavlja zadovoljstvo?

Dobra strana samohranog roditeljstva za ovu ispitanicu je samostalno donošenje odluka, odnosno nepostojanje razmirica oko načina odgoja djeteta. Zadovoljstvo pronalazi u činjenici da je svaki tren djetetova života samo njen te da dijete u trenutku neslaganja s njom ne bježi k drugom roditelju što, kako kaže, dovodi do posebne povezanosti s djetetom.

5. Kako biste opisali svoj odnos s djetetom? Što Vas u tom odnosu veseli? Što Vas brine? Čega se plašite?

Svoj odnos s djetetom opisuje kao odnos pun ljubavi, razumijevanja i nastojanja da nadoknadi nedostatak očeve uloge. U odnosu je vesele trenuci koje sa svojim djetetom ima samo za sebe, a plaši je činjenica da će dijete uskoro početi postavljati pitanja u vezi oca. Osim radoznalosti djeteta, plaši je i mogućnost ruganja druge djece, a najviše se brine oko toga da se njoj samoj nešto ne dogodi.

6. Kako Vaše dijete doživljava to što ste jednoroditeljska obitelj? Jesu li djeca ikada s Vama pričala o tome kako se osjećaju?

Odgovor ispitanice je da njeno dijete još ne postavlja previše pitanja, ali kako rijetko viđa oca, zna spomenuti da bi željela da dođe. Osim toga, dijete prilikom posjeta drugim obiteljima pokazuje naklonost očevima.

7. Je li dijete spominjalo što mu drugi ljudi ili druga djeca govore o tome i kako se ponašaju prema njemu? Ako da, biste li opisali primjer situacije kad se to dogodilo?

Ispitanica na ovo pitanje odgovara negacijom.

8. Ima li nekih situacija u kojima ste Vi osobno naišli na nerazumijevanje drugih ljudi za Vaš položaj? Jeste li ikada osjetili da Vam je neugodno što ste samohrani roditelj i željeli to prešutjeti očekujući negativne reakcije okoline? Opišite konkretne situacije.

Ispitanica nije naišla na nerazumijevanje drugih ljudi za svoj položaj već suprotno, tvrdi kako je uvijek pokušavaju razumjeti, savjetovati i slično. Kao primjere neugodnosti zbog svog položaja, navodi situacije u kojima se upoznaje s drugim ljudima te na okupljanjima gdje su prisutne obitelji s oba roditelja.

9. Ima li nekih situacija u kojima ste Vi osobno naišli na razumijevanje drugih ljudi za Vaš položaj, da Vam pomažu ili da ste u prednosti baš zato što ste samohrani roditelj? Opišite konkretne situacije.

Samohrano roditeljstvo za ispitanicu ne predstavlja prednost, ali ipak često nailazi na razumijevanje i podršku prijatelja, rodbine, ostalih roditelja iz vrtića te odgajateljica. Za odgajateljice napominje da je savjetuju kad god to zatraži te da djetetu pristupaju tako da se ne osjeća drugačije od ostale djece. Osim što joj pružaju podršku, prijatelji joj pomažu kad, kako kaže, treba obaviti neki „muški posao“.

10. Je li Vam, i na koji način, samohrano roditeljstvo predstavljalo poteškoću u nalaženju posla, obavljanju posla ili pak u uspjehu u karijeri?

Ispitanica odgovara negacijom.

11. Kakvi su Vaši odnosi s Vašom obitelji?

Ispitanica ima samo majku, s kojom ima dobar odnos.

12. Kakvi su Vaši odnosi s obitelji drugog roditelja Vašeg djeteta?

S obitelji drugog roditelja, ispitanica nema nikakav odnos niti ih je upoznala.

13. Ima li nešto što Vas nisam pitala, a Vi mislite da bila korisna informacija ili mi jednostavno imate potrebu ispričati?

Ispitanica dodaje kako sve ono što se čini kao prednost, istovremeno može biti i nedostatak i da je često tužno nemati s kime radovati se djetetu i njegovim uspjesima. Za nju je bolna činjenica kako živ i zdrav čovjek (otac djeteta) mirne savjesti ne sudjeluje u djetetovom životu.

12.2. Drugi slučaj

1. Opis slučaja: dob, spol, broj djece, dob i spol djece, zaposlenje, uvjeti stanovanja.

Drugi ispitanik ima 36 godina i sina starosti 8 godina. Ima status roditelja njegovatelja, a sa sinom živi u vlastitoj kući.

2. Kako je došlo do toga da ste postali samohrani roditelj? Kako ste se osjećali?

Samohrani otac postao je prije 4 godine kad ga je napustila žena. Govori kako nema riječi koje bi dobro opisale tu situaciju gdje majka napusti dijete kad mu je najpotrebnija. Opisuje svoju situaciju u kojoj dijete boluje od autizma te govori kako je osjećao tugu i bol te strah koji se javljao kad bi pomislio na činjenicu da je ostao sam sa sinom da se bore u svijetu koji, kako kaže, nema tolerancije prema djeci s autizmom, kao ni prema samohranim očevima.

3. Sada kad razmišljate o sebi kao samohranom roditelju, što Vam je najteže? Što mislite, kako bi se ta najveća poteškoća mogla riješiti? Što društvo može učiniti?

Za ovog ispitanika najteža je činjenica da društvo smatra da samohrani očevi nisu dovoljno dobri za odgoj djece, posebno one djece s posebnim potrebama. Smatra da bi društvo trebalo razbiti predrasude, a ne samohrane očeve gledati kao nesposobne za odgoj djece.

4. Prema Vašem iskustvu, ima li dobrih strana samohranog roditeljstva? Što Vam predstavlja zadovoljstvo?

Ispitanik ističe kako nema stvari koja nije pozitivna u odgoju djeteta kada ga odgajate sami. Zadovoljstvo mu predstavlja bezuvjetna ljubav koju mu njegovo dijete uzvraća,

radost i smijeh djeteta jer, kako kaže, znate da ste cijeli njegov svijet i da se sav trud isplati.

5. Kako biste opisali svoj odnos s djetetom? Što Vas u tom odnosu veseli? Što Vas brine? Čega se plašite?

Ističe kako djeca koja boluju od autizma ne znaju za bijes i ljutnju te kako je odnos između njega i sina pun ljubavi i pažnje. Plaši ga činjenica da će njegovo dijete odrasti i kako će sam kroz ovaj svijet ako se njemu nešto dogodi.

6. Kako Vaše dijete doživljava to što ste jednoroditeljska obitelj? Jesu li djeca ikada s Vama pričala o tome kako se osjećaju?

Djetetu ovog roditelja majka jako nedostaje, jer je svjestan i sjeća se da ga je napustila.

7. Je li dijete spominjalo što mu drugi ljudi ili druga djeca govore o tome i kako se ponašaju prema njemu? Ako da, biste li opisali primjer situacije kad se to dogodilo?

Za odnos ljudi prema svome djetetu, otac kaže da je prilično negativan zbog činjenice da ga odgaja samo otac i da boluje od autizma.

8. Ima li nekih situacija u kojima ste Vi osobno naišli na nerazumijevanje drugih ljudi za Vaš položaj? Jeste li ikada osjetili da Vam je neugodno što ste samohrani roditelj i željeli to prešutjeti očekujući negativne reakcije okoline? Opišite konkretne situacije.

Ispitanik na ovo pitanje odgovara potvrdno. Govori kako nailazi na nerazumijevanje drugih zbog svog položaja, no za to ne navodi konkretne primjere. Unatoč tome, ističe kako se ne srami svog položaja već je ponosan što je samohrani otac.

9. Ima li nekih situacija u kojima ste Vi osobno naišli na razumijevanje drugih ljudi za Vaš položaj, da Vam pomažu ili da ste u prednosti baš zato što ste samohrani roditelj? Opišite konkretne situacije.

Na razumijevanje nailazi, kako kaže, većinom od ljudi koji su u sličnoj situaciji kao što je on te ističe kako ga ti ljudi jedino mogu razumjeti.

10. Je li Vam, i na koji način, samohrano roditeljstvo predstavljalo poteškoću u nalaženju posla, obavljanju posla ili pak u uspjehu u karijeri?

Za ovog ispitanika samohrano roditeljstvo predstavlja poteškoću u nalaženju posla. Daje primjere razgovora za posao gdje su ga odbili pri samom spomenu na samohrano roditeljstvo i dijete s autizmom.

11. Kakvi su Vaši odnosi s Vašom obitelji?

U odličnom je odnosu sa svojom obitelji.

12. Kakvi su Vaši odnosi s obitelji drugog roditelja Vašeg djeteta?

S obitelji djetetove majke više ne kontaktira.

13. Ima li nešto što Vas nisam pitala, a Vi mislite da bila korisna informacija ili mi jednostavno imate potrebu ispričati?

Ispitanik dodaje kako su samohrani očevi zakinuti i podcjenjivani. Ističe kako je njegova situacija priča za sebe jer je majka napustila dijete pa je on dobio skrbništvo no smatra kako se previše podcjenjuje očeve te se, u gotovo svim slučajevima, kad majka i otac zatraže skrbništvo, ono daje majkama, ne kopajući dublje u obiteljsku situaciju.

12.3. Treći slučaj

1. Opis slučaja: dob, spol, broj djece, dob i spol djece, zaposlenje, uvjeti stanovanja.

Ispitanica ima 30 godina i sina starosti 13 godina. Zaposlena je i živi u vlastitom stanu.

2. Kako je došlo do toga da ste postali samohrani roditelj? Kako ste se osjećali?

U njenom slučaju, do samohranog roditeljstva došlo je prije rođenja djeteta. Detaljnije, ispitanica je uhvatila muža u preljubu. Objašnjava kako se osjećala poniženom, a činjenica da je maloljetna je još više otežavala cijelu situaciju.

3. Sada kad razmišljate o sebi kao samohranom roditelju, što Vam je najteže? Što mislite, kako bi se ta najveća poteškoća mogla riješiti? Što društvo može učiniti?

Za ispitanicu je bilo najteže uskladiti posao i brigu o djetetu, a plašila ju je pomisao na to da će je sin jednog dana možda kriviti jer je napustila njegovog oca.

4. Prema Vašem iskustvu, ima li dobrih strana samohranog roditeljstva? Što Vam predstavlja zadovoljstvo?

Kao dobru stranu samohranog roditeljstva vidi odnos majke i djeteta koji je, kako kaže, puno dublji i iskreniji, a zadovoljna je time što je njeno dijete izraslo u dobru i poštenu osobu.

5. Kako biste opisali svoj odnos s djetetom? Što Vas u tom odnosu veseli? Što Vas brine? Čega se plašite?

Odnos između sebe i djeteta opisuje kao odnos majke i djeteta, sestre i brata, prijateljice i prijatelja. Veseli je, kako kaže, pomisao na to da će jednog dana biti nečiji muž i otac svojoj djeci, a brine je da njegova dobrota ne bude iskorištena na pogrešan način.

6. Kako Vaše dijete doživljava to što ste jednoroditeljska obitelj? Jesu li djeca ikada s Vama pričala o tome kako se osjećaju?

Ova majka je sa svojim sinom pričala o njihovoj obitelji i osjećajima, no govori kako njen sin ne pridaje previše pažnje, a kao razlog tome navodi činjenicu da ni ne zna za drugačije i da je naviknut da su u obitelji samo on i majka.

7. Je li dijete spominjalo što mu drugi ljudi ili druga djeca govore o tome i kako se ponašaju prema njemu? Ako da, biste li opisali primjer situacije kad se to dogodilo?
Ispitanica odgovara negacijom.

8. Ima li nekih situacija u kojima ste Vi osobno naišli na nerazumijevanje drugih ljudi za Vaš položaj? Jeste li ikada osjetili da Vam je neugodno što ste samohrani roditelj i željeli to prešutjeti očekujući negativne reakcije okoline? Opišite konkretne situacije.
Ispitanica ne osjeća neugodnost zbog svog položaja, no napominje kako često nailazi na nerazumijevanje drugih ljudi, na sažalijevanje, a rijetko kad doživi da ju ljudi ohrabruju ili da se dive njenoj sposobnosti.

9. Ima li nekih situacija u kojima ste Vi osobno naišli na razumijevanje drugih ljudi za Vaš položaj, da Vam pomažu ili da ste u prednosti baš zato što ste samohrani roditelj? Opišite konkretne situacije.

Na razumijevanje za svoj položaj, kako kaže, nailazi od ljudi koji su nekad i sami bili samohrani roditelji i djece (sada odraslih ljudi) koja su odrastala sa jednim roditeljem. Neke konkretne situacije su pomoć pri čuvanju djeteta te podrška u najtežim situacijama.

10. Je li Vam, i na koji način, samohrano roditeljstvo predstavljalo poteškoću u nalaženju posla, obavljanju posla ili pak u uspjehu u karijeri?

Za ovu ispitanicu samohrano roditeljstvo nikada nije predstavljalo poteškoću u nalaženju posla. Štoviše, kako sama naglašava, njena situacija ju je ojačala jer ju je natjerala da svima pokaže da je jednako, a možda i više, sposobna da obavlja roditeljske dužnosti.

11. Kakvi su Vaši odnosi s Vašom obitelji?

Ispitanica je u dobrim odnosima sa svojom obitelji.

12. Kakvi su Vaši odnosi s obitelji drugog roditelja Vašeg djeteta?

Ispitanica nije u kontaktu s obitelji djetetova oca.

13. Ima li nešto što Vas nisam pitala, a Vi mislite da bila korisna informacija ili mi jednostavno imate potrebu ispričati?

Ispitanica dodaje kako je ponosna što je samohrana majka i ističe kako samohrani roditelj voli za dvoje.

Osvrt na provedeni intervju:

Osvrćući se na proučenu literaturu i odgovore dobivene od samohranih roditelja, zaključujem da su jednoroditeljske obitelji baš kao i sve druge te da sadržavaju sve ono najbitnije za jednu obitelj. Neizmijerna ljubav, posebna povezanost i odnos s djetetom, uključenost u sve događaje djetetova života te zahvalnost djeteta, neke su od pozitivnih strana koje navode samohrani roditelji.

Svakom samohranom roditelju najteži je početak kad se susretne s jednim posve novim iskustvom i problemima odnosno nedostacima koje ono donosi. Jedan od tih problema je teška ekonomska situacija u kojoj se nalaze, a dodatne probleme stvaraju loši programi potpore države koji postoje samo za „socijalne slučajeve“, a nisu prilagođeni specifičnim potrebama samohranih roditelja. Veliki problem je i kod zapošljavanja samohranih roditelja jer poslodavci znaju za njihove povećane potrebe te se zato ne odlučuju na njihovo zapošljavanje. Taj bi se problem mogao riješiti tako da država daje „povlastice“ poslodavcima koji zaposle samohranog roditelja (Fišer i sur., 2016).

Samohrane roditelje plaši činjenica da će njihovo dijete postavljati sve više pitanja o tome kako je nastala njihova obitelj, a mnoge od njih brine kako će se snaći u toj situaciji te kakve odgovore dati djeci. Taj problem bi se mogao riješiti kad bi postojalo više savjetovaništa, grupa za podršku, ali i oblika edukacije za samohrane roditelje.

Kada se govori o samohranom roditeljstvu, samohrani očevi predstavljaju grupu koja je zanemarena u odnosu na samohrane majke. Činjenica je da su samohrane majke favorizirane te da se u brakorazvodnim parnicama dijete gotovo uvijek dodjeljuje majci. Samohrani očevi sami za sebe govore da su u usporedbi s majkama, „nevidljivi“ u društvu i osjećaju se izoliranima (Burić, 2007). Ovo je problem koji zahtijeva rješenje, a za njegovo rješavanje potrebna je suradnja društva i države. Mogao bi se smanjiti ukoliko bi se provodilo više projekata pomoću kojih bi se moglo osvijestiti društvo o potrebama samohranih očeva te o činjenici da su očevi jednako dobri u odgoju kao i majke.

ZAKLJUČAK

Obitelj je tijekom povijesti doživjela mnoge promjene, no ostala je temeljna društvena zajednica. Promjene u strukturi obitelji dovele su do novih oblika obitelji koji se sve više pojavljuju. Jedan od oblika je jednoroditeljska obitelj odnosno samohrano roditeljstvo. Nekoliko je uzroka nastanka ovakve obitelji, a svaki od njih dovodi do određenih reakcija i problema kod djece, ali i teškoća i nedoumica koje se javljaju kod roditelja. U današnjem svijetu sklonom brojnim mogućnostima pojedinca i vrtlogu promjena sve je više jednoroditeljskih obitelji. Iako se broj ovog oblika obitelji povećava, podrška društva i države raste jako sporo.

Jednoroditeljske obitelji suočavaju se s većim brojem poteškoća nego dvoroditeljske, a imaju manje potencijala u svim područjima djelovanja. Samo je jedan roditelj koji se posvećuje djeci u zadovoljavanju njihovih bioloških, psiholoških, emocionalnih i socijalnih potreba. Materijalni i socijalni status ovakvih obitelji je u pravilu slabiji od obitelji u kojima su dva roditelja i upravo zbog toga takve obitelji zahtijevaju posebnu brigu društva koje se ne smije oglušiti na ovaj problem. Društvo mora promijeniti praksu i proširiti broj oblika društvene skrbi i podrške za jednoroditeljske obitelji (Janković, 2008).

Za djecu je manje stresno i manje nepovoljno za njihov razvoj ako dulje vrijeme žive u stabilnoj jednoroditeljskoj obitelji, nego ako se kroz djetinjstvo moraju suočavati s više promjena u uvjetima života i u obiteljskom statusu. Jednoroditeljske obitelji međusobno se jako razlikuju, a najveći broj djece iz jednoroditeljskih obitelji ne pokazuje dugotrajnije probleme u razvoju. Isto tako i dvoroditeljske se obitelji međusobno razlikuju te u određenom broju takvih obitelji, zbog poremećenih obiteljskih odnosa, djeca pokazuju probleme u razvoju (Raboteg-Šarić, Pećnik, Josipović, 2003).

Publikacija nastala nakon provedenog Kaleidoskop projekta kojega je provela udruga Roda pruža informacije i pravnu podršku jednoroditeljskim, ali i ostalim oblicima obitelji te podiže svijest javnosti o ljudskim pravima različitih obitelji. Ona je tu, postoji, na nama je da se zanimamo za projekte poput ovoga te da se potrudimo da okolina u kojoj živimo postane svjesna različitosti koje postoje na razini obitelji.

LITERATURA

- AJDUKOVIĆ, M. (1997.) *Grupni pristup u psihosocijalnom radu: načela i procesi*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć
- BRAJŠA-ŽGANEC, A. (2003.) *Dijete i obitelj*. Zagreb: Naklada Slap
- BRKIĆ, M., JOVOVIĆ, I. (2016.) *Moja jednoroditeljska obitelj*. Zagreb: Udruga roditelji u akciji - Roda
- BUJIŠIĆ, G. (2005.) *Dijete i kriza*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga
- FIŠER, S., MARKOVIĆ, N., RADAT, K. i sur. (2006.) „Za” i „o” *jednoroditeljskim obiteljima*. Zagreb: Udruga za unapređenje kvalitete življenja LET
- JANKOVIĆ, J. (2008.) *Obitelj u fokusu*. Zagreb: Etcetera d.o.o
- LJUBETIĆ, M. (2012.) *Nosi li dobre roditelje roda?!* Zagreb: Profil
- RABOTEG-ŠARIĆ, Z., PEĆNIK, N., JOSIPOVIĆ, V. (2003.) *Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji materinstva i mladeži
- RODITELJI U AKCIJI - RODA (2017.) *Pogled prema različitim obiteljima - Jednoroditeljske, posvojiteljske i dugine obitelji kroz analizu zakonodavstva, osnovnoškolskih udžbenika i formulara*. Zagreb: Udruga roditelji u akciji - Roda
- ROSIĆ, V. (2005.) *Odgoj, obitelj, škola*. Rijeka: Žagar
- ROSIĆ, V., ZLOKOVIĆ, J. (2002.) *Prilozi obiteljskoj pedagogiji*. Rijeka: Graftrade
- SHAPIRE, L. (1997.) *Kako razviti emocionalnu inteligenciju djeteta*. Zagreb: Mozaik knjiga
- VUKASOVIĆ, A. (1994.) *Pedagogija*. Zagreb: Alfa d.d.

IZVORI

BURIĆ, H. (2007.) Jednoroditeljske obitelji. *Dijete, vrtić, obitelj* : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima. [Online]13 (50/prosinac). str. 33-35.

Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=261084
[Pristupljeno: 16. listopada 2018.]

CVRTNJAK, I., MILJEVIĆ RIĐIČKI, R. (2015.) Očevi nekad i danas. *Život i škola* : Časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja. [Online] 61 (1/lipanj). str. 113-119.

Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=224189
[Pristupljeno: 07. rujna 2018.]

MALEŠ, D. (2012.) Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenim uvjetima. *Dijete, vrtić, obitelj* : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima. [Online]18 (67/ožujak). str. 13-15. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/124015> [Pristupljeno: 03. listopada 2018.]

NIKIĆ, J. (1988.) Primjer dobrog televizijskog intervjua. *Govor*. [Online] 4 (2/rujan). str. 163-172. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/260659> [Pristupljeno: 09. listopada 2018.]

PRILOZI

Pitanja za intervju:

1. Opis slučaja: dob, spol, broj djece, dob i spol djece, zaposlenje, uvjeti stanovanja.
2. Kako je došlo do toga da ste postali samohrani roditelj? Kako ste se osjećali?
3. Sada kad razmišljate o sebi kao samohranom roditelju, što Vam je najteže? Što mislite, kako bi se ta najveća poteškoća mogla riješiti? Što društvo može učiniti?
4. Prema Vašem iskustvu, ima li dobrih strana samohranog roditeljstva? Što Vam predstavlja zadovoljstvo?
5. Kako biste opisali svoj odnos s djetetom? Što Vas u tom odnosu veseli? Što Vas brine? Čega se plašite?
6. Kako Vaše dijete doživljava to što ste jednoroditeljska obitelj? Jesu li djeca ikada s Vama pričala o tome kako se osjećaju?
7. Je li dijete spominjalo što mu drugi ljudi ili druga djeca govore o tome i kako se ponašaju prema njemu? Ako da, biste li opisali primjer situacije kad se to dogodilo?
8. Ima li nekih situacija u kojima ste Vi osobno naišli na nerazumijevanje drugih ljudi za Vaš položaj? Jeste li ikada osjetili da Vam je neugodno što ste samohrani roditelj i željeli to prešutjeti očekujući negativne reakcije okoline? Opišite konkretne situacije.
9. Ima li nekih situacija u kojima ste Vi osobno naišli na razumijevanje drugih ljudi za Vaš položaj, da Vam pomažu ili da ste u prednosti baš zato što ste samohrani roditelj? Opišite konkretne situacije.
10. Je li Vam, i na koji način, samohrano roditeljstvo predstavljalo poteškoću u nalaženju posla, obavljanju posla ili pak u uspjehu u karijeri?
11. Kakvi su Vaši odnosi s Vašom obitelji?
12. Kakvi su Vaši odnosi s obitelji drugog roditelja Vašeg djeteta?
13. Ima li nešto što Vas nisam pitala, a Vi mislite da bila korisna informacija ili mi jednostavno imate potrebu ispričati?

SAŽETAK

Promjene u modernom društvu dovele su do promjena u funkcioniranju i strukturi obitelji te nastanka novih oblika obitelji. Pripadnici novih oblika obitelji trebaju podršku društva, ali i djelovanje institucija te legalno prihvaćanje i ostvarivanje jednakopravnosti u odnosu na tradicionalnu obitelj. Jedan od oblika obitelji je jednoroditeljska obitelj čiji se broj svakodnevno povećava. Samohrani roditelji nailaze na brojne poteškoće i nepravедnosti koje se tiču njihovog statusa. Jednoroditeljske obitelji u pravilu su slabijeg materijalnog statusa i socijalno su ugrožene te trebaju veću podršku društva koje mora povećati broj oblika podrške kako za roditelje tako i za djecu.

Ključne riječi: novi oblici obitelji, jednoroditeljska obitelj, samohrani roditelj, odsustvo jednog roditelja, uloga majke i oca

ABSTRACT

Changes in modern society have led to changes in the functioning and the structure of the family and the emergence of new forms of family. Members of new forms of families need the support of society, but also activities of the institutions and legal grounds for the legal acceptance and accomplishment of the equality in regard to the traditional family. One form of family is a single-parent family whose number increases daily. Single parents face many difficulties and injustice concerning their status. Single-parent families are generally families with weaker financial status and socially endangered and need more support of companies that must increase the number of forms of support for parents and for children.

Keywords: new forms of families, single-parent families, single parents, the absence of one parent, the role of mother and father